

- **Jaargang 18, 2011, nr. 4 (april)**
- **'Nous avons trouvé une solution, mais c'est pas pour écrire à la maison'** (Edito)
[Patrick Vander Weyden](#)
- **Waarom duurt het allemaal zo lang?**
[Bea Cantillon](#), [Patricia Popelier](#), [Ninke Mussche](#)
- **Ceci n'est pas un pays?: het strategisch gebruik van Vlaamse politieke metaforen**
[Bart Cammaerts](#)
- **Jonas Posman** (Portfolio)
- **Netwerk Vlaanderen** (Project in de kijker)
[Mathias Bienstman](#)
- **Jean-Jacques Cassiman, prof.em.menselijke genetica: 'Het precaire evenwicht tussen gezondheid en welzijn'** (Interview)
[Patrick Vander Weyden](#)
- **Samen staan we sterk: (de)segregatie in het onderwijs**
[Orhan Agirdag](#), [Patrick Loobuyck](#), [Mieke Van Houtte](#)
- **De omslag in het Europese crisismanagement**
[Lars Vande Keybus](#)
- **Waarover socialisten een standpunt zouden moeten hebben**
[Jan Blommaert](#)
- **Tijdingen uit de polder: waarom het populisme hoogtij viert**
[Joop Hazenberg](#)
- **Een hart voor de wereld, zeven vrouwenportretten** (Boekbespreking)
[Luc Vanneste](#)

'Nous avons trouvé une solution, mais c'est pas pour écrire à la maison'

Patrick Vander Weyden

Nederlanders staan bekend om hun talenknobbel. Net zoals wij, Vlamingen, zijn ze trots op hun talenkennis. En wie denkt verschillende talen te spreken, laat ook geen gelegenheid voorbijgaan om deze kennis te tonen. Soms loopt het echter grondig fout. Zo doet de ronde dat voormalig Nederlands CDA-premier Ruud Lubbers ooit na zware en lange Europese onderhandelingen verklaarde: *'We hardly worked, let's go for a coffee'*. Vrij vertaald: 'We hebben geen lap uitgevoerd, laten we een koffie gaan drinken'.

Ook wij gaan prat op onze talenkennis. We beschouwen het als één van onze troeven. Onze talenkennis, beweren we, is ons handelsmerk om in de wereld ons mannetje te staan. We spreken en verstaan Frans (in tegenstelling tot ons collectief idee over de Franstaligen waarvan we menen te mogen zeggen dat ze geen Nederlands begrijpen en spreken) en we drukken ons vlotjes uit in het Engels. Toch vergissen we ons. Onze kennis van het Engels is in vele gevallen een constructie van op zichzelf staande vertaalde Nederlandse woorden die tot een soort Nederlands-Engelse zin worden omgetoverd. Ook de vaardigheid om ons vlot in onze tweede landstaal uit te drukken gaat onherroepelijk achteruit. We zijn fier als Vlaming

op onze talenkennis, maar er zijn belangrijke aanwijzingen dat deze trotsheid eerder ingegeven is door een gebrek aan kritische zelfreflectie. De kennis van het Frans daalt bij elke nieuwe generatie Vlamingen. Jongere generaties, waartoe ik mezelf geheel onterecht nog reken, moeten toegeven dat ze zich zeer slecht in het Frans kunnen uitdrukken. Mijn studenten lezen voornamelijk artikels in het Engels en het Nederlands. Teksten in het Frans worden zoveel mogelijk vermeden, omdat het te moeilijk is.

Waarom duurt het allemaal zo lang?

[Bea Cantillon](#), [Patricia Popelier](#), [Ninke Mussche](#)

‘The World, as we have created it, is a process of our thinking. It cannot be changed without changing our thinking.’ (A. Einstein) Zolang de Vlaamse partijen blijven vasthangen aan de splitsingslogica (en de Waalse aan de status quo) is geen vooruitgang te verwachten. Dat betekent niet dat Vlaanderen en Wallonië niet méér eigen sociaal beleid zouden kunnen voeren. De terechte verzuchting naar meer autonomie moet alleen op een andere wijze worden ingevuld.

Pogingen om stukken van de sociale zekerheid te splitsen, lopen steeds weer vast. Eerst de splitsing van de kinderbijslagen, dan weer de - snel afgevoerde - splitsing van de RVA. Dit gebeurde in beide gevallen echt niet alleen door toedoen van de Franstaligen. Hoe kunnen we dat begrijpen?

Voor de eerste keer in de voorlopig zesdelige reeks van staatshervormingen kan men niet meer omheen de sociale zekerheid, goed voor zo’n 70% van de totale uitgaven van Entiteit 1 (dat is de federale overheid en de sociale zekerheid samen genomen). Met de vorige staatshervormingen werden bevoegdheden, en de middelen die daarbij horen, overgeheveld naar de deelstaten. Ditmaal probeert men deze splitsingslogica door te trekken naar de sociale zekerheid. Maar dat blijkt erg moeilijk. Niet alleen vanwege politieke patstellingen, maar ook vanwege verkeerde, eenzijdige en te radicale uitgangspunten die intussen tot minstens vijf ontgoochelingen en evenzovele nieuwe frustraties hebben geleid. De sociale zekerheid is immers een ‘geval apart’.

DE SOCIALE ZEKERHEID LAAT ZICH NIET ZOMAAR SPLITSEN

Het goed functioneren van de Belgische economische monetaire unie kan worden verstoord als bedrijven in verschillende delen van het land verschillende socialezekerheidsbijdragen zouden moeten betalen. Dan worden verschillen in socialezekerheidsbijdragen (en bijhorende sociale uitkeringen) een concurrentiewapen, die bedrijven in de zwaarder belaste deelstaat benadeelt, migratiebewegingen doet ontstaan of sociale dumping in gang zet. Omdat de sociale zekerheid betaald wordt door bijdragen op de lonen, zouden aparte Vlaamse en Waalse (en Brusselse?) bijdragepercentages ook bijzonder hinderlijk zijn voor bedrijven met verschillende vestigingsplaatsen (zoals dat van VOKA-voorzitter Luc De Bruyckere). De loonadministratie zou er immers behoorlijk ingewikkelder door worden. Naast politieke

overwegingen is dat een belangrijke reden waarom De Wever en Di Rupo al vlug tot een consensus kwamen over het federaal houden van de financiering van de sociale zekerheid. Maar een federale geldstroom beperkt natuurlijk zeer sterk de mogelijkheden voor de deelstaten om een eigen invulling te geven aan het geld dat ze ontvangen. Wat hebben we aan een eigen kinderbijslag waarmee we weinig anders kunnen doen dan het te verdelen zoals de federale sociale zekerheid het vandaag doet? Eerste ontgoocheling.

Een economische en monetaire unie is gebaat bij een zekere homogeniteit in sociaaleconomische leefomstandigheden. De sociale zekerheid reduceert de regionale inkomensongelijkheid met zo'n 60%. Ze doet dit op grond van gelijke en flexibele parameters zoals het aantal kinderen, werklozen, zieken en gehandicapten. Vaak is opgeworpen dat dit niet transparant is. Tot op zekere hoogte is dat juist: hoewel het aantal werklozen bijvoorbeeld vooral bepaald wordt door economische factoren, is het activeringsbeleid een niet te verwaarlozen bijkomende factor. Sommigen pleiten daarom voor transferten van regio tot regio. De discussie over de financieringswet heeft echter pijnlijk aangetoond dat het lang niet zo eenvoudig is om dat op een transparante en begrijpelijke manier te doen. Tweede ontgoocheling.

Sterk ontwikkelde (en dus complexe) systemen van sociale zekerheid laten zich erg moeilijk ontrafelen. Om het voorbeeld van de kinderbijslag te nemen: het gaat om 3 verschillende stelsels (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren), elk op een eigen wijze gefinancierd, met eigen toekenningregels en uitkeringen. Dat moet zeker vereenvoudigd worden en ooit zal men wel tot een eenheidsstelsel komen. Maar uitgaande van de bestaande architectuur is het zeer moeilijk om de systemen te splitsen. Hoe gaat men bijvoorbeeld de kinderbijslag bepalen in een nieuw samengesteld gezin waar de rechten voor het ene kind worden geopend door een Vlaamse zelfstandige en voor het andere kind door een Waalse ambtenaar? Hoe gaat men ervoor kunnen zorgen dat dit gezin zijn kinderbijslag tijdig krijgt uitbetaald? Het splitsen van volwassen systemen van interpersoonlijke solidariteit is daarom altijd een dure en riskante operatie die onnoemelijk veel manmaanden in beslag neemt. Derde ontgoocheling.

Er zijn ook geen directe efficiëntiewinsten te verwachten van het splitsen van bestaande uitvoeringsorganisaties, wel integendeel. De voorbije jaren hebben zij zich omgebouwd tot performante instellingen met een zeer grote deskundigheid in de uitermate complexe materie die de sociale zekerheid is. Wie wordt er dan beter van drie Rijksdiensten voor Kinderbijslagen of van drie RVA's, elk met een eigen duur informaticasysteem, een eigen auditsysteem, eigen procedures en communicatiesystemen en nieuw te verwerven deskundigheid? Het is zeker geen toeval dat de Vlaamse regering in juli van vorig jaar besliste om de kinderbijslagen van haar ambtenaren voortaan door de RKW te laten uitbetalen. Ook voor bedrijven is het uitzicht op verschillende socialezekerheidssystemen niet bepaald aantrekkelijk. Hun loonadministratie zou er alleen maar nog ingewikkelder door worden, zeker voor bedrijven die én Vlamingen én Walen én Brusselaars tewerkstellen. Alleen de sociale secretariaten zouden er beter van worden. Vierde ontgoocheling.

Er is ten slotte het onoverkomelijke probleem van Brussel. De sociale zekerheid is niet zomaar een verzekering. Het is een sociale verzekering: betaalbaar voor zwakke groepen omdat de sterkere groepen meer bijdragen dan ze in feite - vanuit louter verzekeringstechnisch oogpunt - zouden moeten. Daarom verdragen sociale verzekeringen geen keuzevrijheid. Verzekeraars mogen geen onderscheid maken tussen goede en slechte risico's en verzekerden mogen niet kiezen voor het stelsel dat hen het beste uitkomt. Mochten er in Brussel een Vlaamse en een concurrerende Waalse sociale zekerheid bestaan, dan moet er dus een

systeem gevonden worden om alle Brusselaars objectief toe te wijzen aan het ene of het andere stelsel. Dit vereist een vorm van subnationaliteit: Vlamingen, Walen en nieuwkomers zouden zichzelf en hun kinderen dan min of meer duurzaam tot de ene of de andere gemeenschap en bijhorende sociale zekerheid moeten bekennen.¹ Als je dit wil vermijden, kan je niet anders dan aanvaarden dat er een apart systeem komt voor Brussel, al dan niet via de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Deze paradox werd pijnlijk duidelijk bij de bespreking van de kinderbijslagen: splitsen betekent onvermijdelijk het aanvaarden van een driedelig federalisme en dus een besmetting van de zuiverheid van de leer. Vijfde ontgoocheling.

Pogingen om stukken van de sociale zekerheid te splitsen, lopen steeds weer vast. Eerst de splitsing van de kinderbijslagen, dan weer de - snel afgevoerde - splitsing van de RVA. Dit gebeurde in beide gevallen echt niet alleen door toedoen van de Franstaligen. Hoe kunnen we dat begrijpen?

Voor de eerste keer in de voorlopig zesdelige reeks van staatshervormingen kan men niet meer omheen de sociale zekerheid, goed voor zo'n 70% van de totale uitgaven van Entiteit 1 (dat is de federale overheid en de sociale zekerheid samen genomen). Met de vorige staatshervormingen werden bevoegdheden, en de middelen die daarbij horen, overgeheveld naar de deelstaten. Ditmaal probeert men deze splitsingslogica door te trekken naar de sociale zekerheid. Maar dat blijkt erg moeilijk. Niet alleen vanwege politieke patstellingen, maar ook vanwege verkeerde, eenzijdige en te radicale uitgangspunten die intussen tot minstens vijf ontgoochelingen en evenzovele nieuwe frustraties hebben geleid. De sociale zekerheid is immers een 'geval apart'.

DE SOCIALE ZEKERHEID LAAT ZICH NIET ZOMAAR SPLITSEN

Het goed functioneren van de Belgische economische monetaire unie kan worden verstoord als bedrijven in verschillende delen van het land verschillende socialezekerheidsbijdragen zouden moeten betalen. Dan worden verschillen in socialezekerheidsbijdragen (en bijhorende sociale uitkeringen) een concurrentiewapen, die bedrijven in de zwaarder belaste deelstaat benadeelt, migratiebewegingen doet ontstaan of sociale dumping in gang zet. Omdat de sociale zekerheid betaald wordt door bijdragen op de lonen, zouden aparte Vlaamse en Waalse (en Brusselse?) bijdragepercentages ook bijzonder hinderlijk zijn voor bedrijven met verschillende vestigingsplaatsen (zoals dat van VOKA-voorzitter Luc De Bruyckere). De loonadministratie zou er immers behoorlijk ingewikkelder door worden. Naast politieke overwegingen is dat een belangrijke reden waarom De Wever en Di Rupo al vlug tot een consensus kwamen over het federaal houden van de financiering van de sociale zekerheid. Maar een federale geldstroom beperkt natuurlijk zeer sterk de mogelijkheden voor de deelstaten om een eigen invulling te geven aan het geld dat ze ontvangen. Wat hebben we aan een eigen kinderbijslag waarmee we weinig anders kunnen doen dan het te verdelen zoals de federale sociale zekerheid het vandaag doet? *Eerste* ontgoocheling.

Een economische en monetaire unie is gebaat bij een zekere homogeniteit in sociaaleconomische leefomstandigheden. De sociale zekerheid reduceert de regionale inkomensongelijkheid met zo'n 60%. Ze doet dit op grond van gelijke en flexibele parameters zoals het aantal kinderen, werklozen, zieken en gehandicapten. Vaak is opgeworpen dat dit niet transparant is. Tot op zekere hoogte is dat juist: hoewel het aantal werklozen bijvoorbeeld vooral bepaald wordt door economische factoren, is het activeringsbeleid een niet te verwaarlozen bijkomende factor. Sommigen pleiten daarom voor transferten van regio tot regio. De discussie over de financieringswet heeft echter pijnlijk aangetoond dat het lang niet

zo eenvoudig is om dat op een transparante en begrijpelijke manier te doen. *Tweede ontgoocheling.*

Sterk ontwikkelde (en dus complexe) systemen van sociale zekerheid laten zich erg moeilijk ontrafelen. Om het voorbeeld van de kinderbijslag te nemen: het gaat om 3 verschillende stelsels (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren), elk op een eigen wijze gefinancierd, met eigen toekenningsregels en uitkeringen. Dat moet zeker vereenvoudigd worden en ooit zal men wel tot een eenheidsstelsel komen. Maar uitgaande van de bestaande architectuur is het zeer moeilijk om de systemen te splitsen. Hoe gaat men bijvoorbeeld de kinderbijslag bepalen in een nieuw samengesteld gezin waar de rechten voor het ene kind worden geopend door een Vlaamse zelfstandige en voor het andere kind door een Waalse ambtenaar? Hoe gaat men ervoor kunnen zorgen dat dit gezin zijn kinderbijslag tijdig krijgt uitbetaald? Het splitsen van volwassen systemen van interpersoonlijke solidariteit is daarom altijd een dure en riskante operatie die onnoemelijk veel manmaanden in beslag neemt. *Derde ontgoocheling.*

Er zijn ook geen directe efficiëntiewinsten te verwachten van het splitsen van bestaande uitvoeringsorganisaties, wel integendeel. De voorbije jaren hebben zij zich omgebouwd tot performante instellingen met een zeer grote deskundigheid in de uitermate complexe materie die de sociale zekerheid is. Wie wordt er dan beter van drie Rijksdiensten voor Kinderbijslagen of van drie RVA's, elk met een eigen duur informaticasysteem, een eigen auditsysteem, eigen procedures en communicatiesystemen en nieuw te verwerven deskundigheid? Het is zeker geen toeval dat de Vlaamse regering in juli van vorig jaar besliste om de kinderbijslagen van haar ambtenaren voortaan door de RKW te laten uitbetalen. Ook voor bedrijven is het uitzicht op verschillende socialezekerheidssystemen niet bepaald aantrekkelijk. Hun loonadministratie zou er alleen maar nog ingewikkelder door worden, zeker voor bedrijven die én Vlamingen én Walen én Brusselaars tewerkstellen. Alleen de sociale secretariaten zouden er beter van worden. *Vierde ontgoocheling.*

Er is ten slotte het onoverkomelijke probleem van Brussel. De sociale zekerheid is niet zomaar een verzekering. Het is een sociale verzekering: betaalbaar voor zwakke groepen omdat de sterkere groepen meer bijdragen dan ze in feite - vanuit louter verzekeringstechnisch oogpunt - zouden moeten. Daarom verdragen sociale verzekeringen geen keuzevrijheid. Verzekeraars mogen geen onderscheid maken tussen goede en slechte risico's en verzekerden mogen niet kiezen voor het stelsel dat hen het beste uitkomt. Mochten er in Brussel een Vlaamse en een concurrerende Waalse sociale zekerheid bestaan, dan moet er dus een systeem gevonden worden om alle Brusselaars objectief toe te wijzen aan het ene of het andere stelsel. Dit vereist een vorm van subnationaliteit: Vlamingen, Walen en nieuwkomers zouden zichzelf en hun kinderen dan min of meer duurzaam tot de ene of de andere gemeenschap en bijhorende sociale zekerheid moeten bekennen. Als je dit wil vermijden, kan je niet anders dan aanvaarden dat er een apart systeem komt voor Brussel, al dan niet via de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Deze paradox werd pijnlijk duidelijk bij de bespreking van de kinderbijslagen: splitsen betekent onvermijdelijk het aanvaarden van een driedelig federalisme en dus een besmetting van de zuiverheid van de leer. *Vijfde ontgoocheling.*

Ceci n'est pas un pays?: het strategisch gebruik van Vlaamse politieke metaforen

Bart Cammaerts

Ons land zit al sinds 2007 gevangen in een politieke stilstand. Wat sindsdien in het politieke discours in Vlaanderen opvalt, is het veelvuldige gebruik van metaforen om de 'Vlaamse' boodschap kracht bij te zetten. In dit artikel zal het gebruik van metaforen door Vlaamse politici en opiniemakers worden geanalyseerd door het zichtbaar maken van het ideologisch proces inherent aan politieke discours en retoriek. We identificeren daarbij vijf dominante *frames* en vijf veelvoorkomende metacategorieën van metaforen.

Maar wat pogen die te verwoorden of te bewerkstelligen? Hoe past de metafoor in de Belgische/Vlaamse context? Wat zegt het over de constructie van de eigenheid versus die van de andere? En wie is 'de andere' precies?

COMPLEX STAATSBESTEL

De huidige Belgische staatsstructuur is het resultaat van een reeks tussentijdse staakt-het-vuren in een fundamenteel conflict tussen centrifugale en centripetale krachten binnen de Belgische federale constellatie (Hooghe, 1993; Deschouwer, 2006). Op gezette tijdstippen borrelt het communautaire spook weer op en werd een nieuw evenwicht gezocht en meestal ook wel gevonden. De prijs hiervoor is niet enkel een complex staatsbestel, maar ook een politiek systeem waarbij, zoals Deschouwer (2006: 909) het stelt, '*all parties in Belgium only speak to the voters belonging to their own segment*'. De Belgische politicus bestaat niet meer, hoewel er best nog wel voldoende Vlaamse Belgen zijn om te vertegenwoordigen. De taalgrens is in essentie verworpen tot wat Erk (2003: 203) de grens noemt tussen '*two separate demoi, i.e. two political communities which function as the default base for democratic politics*'.

Zulk een '*cloisonnement identitaire*' (Bailly and Sephiha, 2005) wordt bovendien nog versterkt door haast volstrekt gescheiden medialandschappen met verschillende regulatorische regimes, publieke omroepen en kranten, alsook andere groepen die de media controleren. Deze haast strikte segregatie tussen de Franstalige en Nederlandstalige publieke sferen in België is niet zonder gevolgen gebleven. Billiet, *et al.* (2006: 914) concluderen onder meer dat deze '*media gap*' geleid heeft tot: '*two different cultures [...] with diverging social sensitivities, fashions and customs. This trend towards cultural divergence was institutionalised and, at the same time, enhanced by the subsequent reforms of the state.*'

Een belangrijk aspect in de constructie van de verscheiden *demos* in België zijn de dominante discours die geproduceerd worden door de politieke elites en opiniemakers en de mate waarin deze de eigen identiteit in de verf zetten ten kosten van 'de andere', ook de wijze waarop 'de andere' wordt benaderd en gepositioneerd door en via bepaalde politieke discours die hegemonische status verkrijgen.

POLITIEKE METAFOREN

Een metafoor moet worden gezien als een linguïstische kruisbestuiving die resulteert in een transfer van betekenissen van een oorspronkelijk domein naar een ander doeldomein - *'the word that is used for one thing is applied to something else'* (Miller, 1979: 156).

Politiek zonder metaforen is ondenkbaar, het zou zijn als *'a fish without water'* (Thompson, 1996). Er wordt vaak gesteld dat het overdadig gebruik van metaforen in politieke communicatie een poging is van politieke elites om heikele politieke punten en complexe problemen aan te kaarten in een taal die minder abstract en meer tastbaar is voor burgers en het electoraat. Schmitt (2005: 446) stelt bijvoorbeeld: *'[m]etaphors provide schemes, which bundle together the fullness of details, making them clearer and more manageable'*.

Echter, metaforen beschrijven niet enkel 'wat is' in een verstaanbare beeldende taal, ze hebben ook het potentieel om 'wat zou moeten zijn' voor te stellen als het 'wat is'. Het gebruik van een bepaalde metafoor heeft vaak een welomlijnd politiek doel; ofwel om het eigen gelijk te benadrukken of om de andere te discrediteren of te ridiculiseren. Vandaar ook dat Vavrus (2000: 194) poneert dat *'[f]ar from simply describing the world, metaphors are prescriptive linguistic devices that guide and shape thinking as well'*.

Deze verschuiving in het denken omtrent politieke metaforen van louter reflectief tot constitutief voor het politieke denken kan worden teruggebracht tot de invloed van het post-structuralistische denkkader, waarbij de *'[m]etaphor is less in the philosophical text ... than the philosophical text is within metaphor'* (Derrida, 1982: 258) en de cognitieve linguïstiek. Die laatste wetenschappelijke traditie poneert dat metaforen niet meer of niet minder discursieve instrumenten zijn om bepaalde visies, ideeën en specifieke denkwijzen te privilegiëren en dominant te maken. *'Metaphors create social reality and guide social action'* (Lakoff and Johnson, 1980: 156).

Ook relevant in dit verband is de bijdrage van de cognitieve psychologie die stelt dat de kracht van de metafoor ligt in zijn subliminaal karakter, in de mogelijkheid om de zaken voor te stellen als geheel vanzelfsprekend (Mio, 1997: 130). In een studie omtrent racisme en het gebruik van politieke metaforen vat Van Teeffelen (1994: 384-386) de redenen waarom metaforen zulk een potente wapens zijn in de 'war of position' als volgt samen:

'Since they organize the understanding of cause and effect, symptom and essence, and especially praise and blame, metaphors can be employed to serve political aims or interests. When thus used as ideological devices, they privilege, and when turning into common sense, naturalize particular accounts of reality.'

Uit dit alles volgt dat het gebruik van politieke metaforen door de politieke en/of media-elite verre van neutraal is. De keuze van bepaalde metaforen gaat uiteraard gepaard met intentionaliteit en een zeker pragmatisme (Charteris-Black, 2005). Politieke intentionaliteit is een selectief proces, dat bepaalde beelden oproept en daardoor anderen wegdrukt. Jamieson (1985) is duidelijk in dit verband: *'Without intention, nothing has prominence, therefore one has to intend when one imagines'*.

Netwerk Vlaanderen

[Mathias Bienstman](#)

De keerzijde van het winstmotief in de financiële sector, overvloedig geïllustreerd in de aanloop naar de bankencrisis, is het werkterrein van Netwerk Vlaanderen. Wat begon als alternatieve kredietverlening voor moeilijk te financieren initiatieven, mondde uit in een beweging tegen schadelijke bankinvesteringen. Zo lag Belgisch onderzoek en campagnewerk aan de basis van een wereldwijde golf desinvesteringen uit landmijn- en clusterbomproducenten. De opeenvolging van een financiële, economische en landencrisis stelt Netwerk Vlaanderen voor een nieuwe opdracht: hoe als organisatie tegelijk breed gaan in de analyse en toch wegen op concrete beslissingen?

Netwerk Vlaanderen ontstond vroeg in de jaren 1980. Organisaties uit het middenveld en beginnende coöperatieven zochten een manier om aan goedkoop krediet te geraken. Geïnspireerd door een Duits voorbeeld, verenigden ze zich in het Netwerk Zelfhulp Vlaanderen. In de loop van de jaren 1980 kwam de giftenwerking en kredietverlening van de grond. Netwerk lanceerde het eerste duurzame spaarproduct op de Belgische markt, het krekelsparen bij ASLK. Commissieopbrengsten van de bank en interestafstand van spaarders zorgden voor een groeiende stroom middelen voor tientallen organisaties. Ze dienden eveneens voor de opbouw van Netwerks vermogen, dat aan voordelige voorwaarden werd uitgeleend. Anno 2011 is die activiteit ondergebracht bij Netwerk Rentevrij, een coöperatieve die rentevrije leningen verstrekt. Het Krekelsparen zou Netwerk nog hoofdbrekens bezorgen. Samen met de ASLK ging het op in Fortis. Tijdens de crisis viel het in handen van de grootste Franse bank, BNP Paribas. Het kan verkeren: het product dat een andere omgang met geld wou illustreren, is nu in handen van de Franse *Haute Finance*. Meer nog, BNP Paribas scoorde niet bijster goed op een ethische ranking die Netwerk in 2007 opstelde. De ranking bestempelt de kans op schadelijke investeringen bij BNP Paribas als 'hoog'. De Algemene Vergadering van Netwerk besliste bijgevolg dat als BNP Paribas de 2.000 miljard euro op haar balans niet meer verantwoord belegt, ze de samenwerking op de helling zet. Het valt nog te bezien of het ultimatum indruk maakt op de bank voor een wereld in verandering.

Jean-Jacques Cassiman, prof.em.menselijke genetica: 'Het precaire evenwicht tussen gezondheid en welzijn'

Patrick Vander Weyden

De maatschappij die Aldous Huxley al in 1932 in *Brave New World* beschreef, een toekomstbeeld waar technologische ontwikkelingen een negatieve impact hebben op het menselijk individu, komt angstaanjagend dichtbij. Door de ingrijpende vooruitgang in de menselijke genetica wordt de geneeskunde van de toekomst volledig anders en staan we voor belangrijke maatschappelijke keuzes, waarschuwt Jean-Jacques Cassiman (KUL). Keuzes waarmee je enorm goede dingen kunt doen, maar waarmee je ook de maatschappij kunt kapotmaken. Essentieel bij deze ontwikkelingen in de menselijke genetica, aldus de emeritus professor, is de informatiedoorstroming naar de bevolking en de regulering ervan op Europees niveau.

Jean-Jacques Cassiman (1943) is sinds april 2008 op emeritaat, maar heeft het nog steeds even druk. Dat merken we hoe lang we nodig hadden om een afspraak voor een interview met *Samenleving en politiek* vast te leggen, om te praten over de maatschappelijke en politieke implicaties van het onderzoek rond menselijke genetica. Sinds zijn emeritaat heeft hij weliswaar zijn muzikale carrière hervat - in de jaren 1960 was zijn kleinkunstband Trio Cassiman berucht in Leuven en omstreken -, maar net zoals vele academici 'op rust' gaat hij gewoon verder met zijn onderzoek. In het maatschappelijk debat kennen we Cassiman natuurlijk al een tijdje als de man die in de ethische debatten een belangrijke stem vertolkt. De vooruitgang inzake ethische dossiers onder Paars (wet op euthanasie 2002; wet op palliatieve zorg 2002, wet op medisch begeleide voortplanting, in-vitrofertilisatie, wet op het embryo-onderzoek 2003, wet inzake experimenten op menselijk persoon 2004; initiatieven rond navelstrengbloed, orgaandonatie, enzovoort) ligt alweer een kleine tien jaar achter de rug, maar sindsdien is de snelheid van de technologische ontwikkelingen in de menselijke genetica alleen maar toegenomen. Het internationale menselijk genoomproject, waarbij in tientallen laboratoria gedurende meer dan tien jaar voor driehond miljoen dollar aan technologisch onderzoek is gedaan, heeft daarin een belangrijke bijdrage geleverd. Toch waarschuwt hij voor overdreven optimisme. "Er is een enorme hype geweest met dat menselijk genoomproject", aldus Cassiman. "De indruk werd gewekt dat morgen alle problemen zouden opgelost zijn. Dat klopt niet. Bovendien moet je een belangrijk onderscheid maken tussen research en toepassing. Er komen alle dagen nieuwe dingen uit onderzoek, maar dat kunnen we niet zomaar toepassen. De vertaling van de researchresultaten in de praktijk moet onderhevig zijn aan serieuze evaluatie. En dan begin je meer in het filosofische terecht te komen. Gaan we dat kunnen betalen? Is dat voor iedereen of gaat er gediscrimineerd worden? Is dat nuttig? Wat ga je doen als iemand 10, 20, 30% risico zou hebben op een frequente ziekte? Gaan de mensen daar rekening mee houden? Gaan we grote inspanningen naar preventie doen, die eventueel gaan leiden tot verplichte preventie? Met als gevolg dat wie ze niet doet, gestraft wordt en niet (financieel) geholpen zal worden? Dit soort vragen zullen steeds belangrijker worden."

Samen staan we sterk: (de)segregatie in het onderwijs

[Orhan Agirdag](#), [Patrick Loobuyck](#), [Mieke Van Houtte](#)

Midden februari 2011 gaf de Nederlandse minister van onderwijs te kennen dat ze de strijd tegen zwarte concentratiescholen opgaf omdat die toch niet blijkt te werken. Dit veroorzaakte ook in Vlaanderen nogmaals een discussie over concentratie en spreiding. De topmensen, zowel van het katholieke als het gemeenschapsonderwijs, waren het erover eens dat ook hier het aspect 'spreiding' van het GOK-beleid heeft gefaald. De minister van onderwijs Pascal Smet liet echter onmiddellijk weten dat hij de strijd voor meer spreiding niet zal opgeven. Het GOK-beleid zal in dat opzicht geëvalueerd en mogelijk bijgestuurd worden. Hij verdedigde ook de beslissing om een zwarte concentratieschool in Diest te sluiten om op die manier meer spreiding tot stand te brengen. Ondertussen werden in de pers allerlei ballonnetjes opgelaten, waarbij sommigen ervoor pleitten om de vrijemarktmechanismen nog meer te laten spelen,

terwijl anderen openlijk de vrijheid van onderwijs ter discussie stelden, een meer dirigistisch inschrijvingsbeleid wilden en/of de netten wilden afschaffen.

Het thema is niet nieuw. De ‘concentratiescholen’ halen de laatste twintig jaar geregeld de media. Meestal gaat het over ‘zwarte’ scholen die voor het grootste deel bevolkt worden met allochtone kinderen die vaak een taalachterstand zouden hebben, uit een precair sociaaleconomisch milieu afkomstig zijn en het onderwijsgebeuren zouden bemoeilijken. De discussie over het gebrek aan spreiding en over de negatieve perceptie waarmee zwarte concentratiescholen te maken hebben, blijkt steeds hevige reacties te veroorzaken bij beleidsmakers, journalisten, onderwijsmensen en ouders. Dat hoeft niet te verwonderen: onderwijs is de ultieme bouwsteen voor de toekomst van onze samenleving en alle ouders vinden goed onderwijs bijzonder belangrijk voor hun kinderen.

Om de emotie van het moment te overstijgen en een adequaat antwoord te formuleren op het vraagstuk van de segregatie in het onderwijs zijn onderzoeksgroepen van drie Vlaamse universiteiten (CuDOS UGent, HIVA KULeuven, CeMIS UAntwerpen) in 2008 van start gegaan met een grootschalig onderzoek naar segregatie in het basisonderwijs. Dit zogenaamde SINBA-onderzoek wordt gefinancierd door het FWO. De omvang, de oorzaken en de gevolgen van schoolsegregatie worden onder de loep genomen in drie Vlaamse steden: Genk, Antwerpen en Gent. Naast een berekening van de omvang van de segregatie in deze steden, zijn er 1900 ouders, 2845 leerlingen en 706 leerkrachten in 68 scholen uitgebreid getest en/of bevraagd.

STAND VAN ZAKEN

Voor wie nog mocht twijfelen: de segregatie naar etnische herkomst en sociaal milieu binnen het onderwijs is in Vlaanderen nog steeds een feit. De spreiding van allochtone en kansarme leerlingen over basisscholen in Vlaanderen is erg ongelijk (Nouwen & Vandenbroucke 2011). Gemiddeld genomen is de ‘zwarte’ concentratie groter dan wat je zou verwachten wanneer je de sociale en etnische buurtcompositie bekijkt. De schoolsegregatie is echter niet overal even hoog. Uit het SINBA-onderzoek blijkt dat in Antwerpen de leerlingen meer gescheiden schoollopen dan in Genk, waar allochtone en kansarme leerlingen meer gespreid zijn over de verschillende scholen. Gescheiden schoollopen betekent daarom niet dat de school geen weerspiegeling zou zijn van de buurt. De Antwerpse scholen zijn immers een betere weerspiegeling van de buurt dan de Genkse scholen. Om het in vakjargon te stellen: de ‘absolute segregatie’ ligt hoger in Antwerpen, terwijl de ‘relatieve segregatie’ hoger ligt in Genk. Hier dringt zich een fundamentele beleidskeuze op: inzetten op een gelijke spreiding van verschillende sociale/etnische groepen als een doel op zich of investeren in scholen die een afspiegeling zijn van de sociale en etnische diversiteit in de buurt

De omslag in het Europese crisismanagement

Lars Vande Keybus

De berichtgeving over de *Economic Governance*, het nieuwe systeem van Europese economische beleidscoördinatie, sloop door de tragische gebeurtenissen in Japan en Libië ongemerkt onder de nieuwsradar door. De invloed op de sociale welvaartstaat van dit Europese wetgevingspakket wordt echter door zowel de politieke wereld als de pers onderschat. Om de verregaande impact correct in te schatten is het aangewezen om de voorgeschiedenis van de financiële crisis en de voorstellen die op tafel liggen in detail te bekijken. Sinds het najaar 2010 zien we een omslag - van financiële hervormingen tot een sociale dwangbuis - in het Europese crisismanagement. De invulling die de Commissie geeft aan de *Economic Governance* is vanuit economisch en sociaal opzicht onbegrijpelijk en onaanvaardbaar. Zowel de binnenlandse als de intergouvernementele solidariteit komt erdoor in gevaar.

DE FINANCIËLE CRISIS, DEEL 1

Laat ons terugkeren naar 2008. Nadat jarenlang de Amerikaanse huizenmarkt en de private consumptie door middel van goedkoop krediet tot enorme *bubbles* zijn gegroeid, slaat plots het tij voor de Amerikaanse financiële wereld om. Door het stilvallen van de economie krijgt de modale Joe Sixpack problemen om zijn lening(en) terug te betalen. Bij de banken barst het zweet uit en een eerste Amerikaanse financiële dominosteen, Lehman Brothers, valt om. Een lawine van kapitaalsproblemen overspoelt in de herfst van 2008 de bankwereld en vooral de Europese banken krijgen klappen. Al snel kloppen de topmannen van de Europese banken aan bij hun regeringen. Hun balansen vertonen zware tekorten en zij beseffen dat het falen van één Europese bank het volledige Europese banksysteem lam zal leggen en daarmee het sociale weefsel zal aantasten.

De Europese leiders beslissen om de banken - die tegelijkertijd hun belangrijkste financieringsbron zijn - uit te kopen (*'bail-out'*) en zich garant te stellen voor mogelijke falingen. De Belgische federale en regionale overheden storten 17,16 miljard euro belastinggeld om Fortis, Dexia, KBC en Ethias te redden. Het Belgische BBP bedraagt in 2009 ongeveer 335 miljard euro, wat betekent dat de waarde van 5,1% van alle goederen en diensten die dat jaar in België worden geproduceerd, in de banken verdwijnt. De Belgische staatsschuld loopt volgens het Rekenhof ten gevolge van de herkapitalisatie op met 4,5%: een crisis uit de privésector dreigt over te slaan op de publieke sector.

MILDE REACTIE VAN DE EUROPESE UNIE

De Europese Unie (EU) reageert in eerste instantie mild. In haar communicatie naar aanleiding van de staatsinterventies stelt de Europese Commissie (EC) eind 2008 dat lidstaten het Stabiliteits- en Groeipact (overheidstekort van maximaal 3%, staatsschuld van maximaal 60%) mogen schenden, wetende dat hierdoor de staatsschulden zullen stijgen. De redding van de banken vormt volgens de EC een 'uitzonderlijke situatie' die 'uitzonderlijke tussenkomsten' vergt, want niets doen zal 'uiteindelijk op lange termijn duurder uitvallen voor de belastingbetaler'. De opbouw van zware begrotingstekorten en de daaropvolgende stijging van de schuldgraad wordt door de EC toegestaan en enigszins aangemoedigd. De beleidsopties die de EC op dat ogenblik uitstippelt, zijn logisch: de Commissie lanceert plannen om de regulering en het toezicht over financiële markten (inclusief banken), andere uitleners, *hedge funds* en ratingbureaus te versterken. Ethisch en verantwoordelijk gedrag zal worden gestimuleerd door strengere kapitaalsvereisten van de banken in te stellen en de verloning in de financiële wereld transparanter te maken.

Tegelijkertijd struikelen regeringsleiders eind 2009 over elkaar om te ijveren voor een rechtvaardige oplossing van de financiële crisis. De oproep tot een belasting op superbonussen van bankiers wordt door toenmalig Brits premier Brown en Franse president Sarkozy nadrukkelijk gelanceerd: *'There is an urgent need for a new pact between global banks and the society they serve'*. Daarnaast roepen Merkel en Sarkozy expliciet op tot de invoering van een Financial Transaction Tax, een belasting op financiële verrichtingen die speculatie kan temperen en die toelaat een nieuwe inkomstenbron aan te boren om de Europese economie een duurzame richting in te duwen.

Waarover socialisten een standpunt zouden moeten hebben

Jan Blommaert

De sp.a rijdt een bijzonder onopgemerkte rit doorheen de regeringsonderhandelingen, of hoe men dit proces inmiddels ook mag noemen. Er is nochtans meer dan genoeg aan de hand, en er zijn gelegenheden te over waarop socialisten betekenisvolle interventies zouden kunnen maken. In wat volgt beschrijf ik er twee: reageren op de uiterst merkwaardige definitie van solidariteit van De Wever en consoorten, en het uitdragen van een alternatief voor de dominantie van de *homo economicus*. Maar ruimer gesteld: waar staat de sp.a nu eigenlijk in dit spel?

DE LODEN STILTE

Ik ben niet de enige die van oordeel is dat de sp.a een bijzonder onopgemerkte rit rijdt doorheen de regeringsonderhandelingen. Vele commentatoren hebben al gewezen op het gebrek aan herkenbare inbreng en profiel vanwege de partij in de gesprekken die ertoe doen, op het hoge grijze-muis gehalte van de onderhandelaars en op het feit dat de sp.a op geen enkel punt gewicht in de schaal lijkt te werpen. De partij glijdt onopgemerkt mee met deze onderhandelingen die er geen zijn; ze participeert zonder profiel aan dit proces dat de geschiedenis ingaat als de meest beschamende politieke kermis aller tijden en aller landen, de meest indrukwekkende show van politiek onvermogen en politieke onkunde ooit door een generatie politici vertoond.

De doortocht van Johan Vande Lanotte, fel bejubeld naderhand, illustreerde dit alles en was geen succes voor de partij. Die fase zorgde niet voor herkenbare linkse of sociaaldemocratische accenten, want als onderhandelaar stond Vande Lanotte boven de partijen en hij legde zich neer bij het inhoudelijke leiderschap van de N-VA en de PS. Naar Vlaamse socialistische standpunten in deze onderhandelingen hebben we al 300 dagen het raden.

DE BETEKENIS VAN SOLIDARITEIT

Gedurende de hele loop van de onderhandelingen hanteren De Wever, Bracke en consoorten een wel uiterst merkwaardige definitie van solidariteit - één van de kernbegrippen uit het socialistische arsenaal en een thema waarvan men zou verwachten dat socialisten er met luide en overtuigende stem op reageren.

Reeds van in de verkiezingsstrijd hanteerde de N-VA het beeld van de 'twee democratieën'. België, zo luidt het, is geen democratie meer maar bestaat uit twee afzonderlijke democratieën die elk een andere consensus vertolken en dus in een andere richting drijven. Vlaanderen is rechts, Wallonië is links. Vlaanderen wil meer voor zichzelf rijden, terwijl Wallonië de Belgische solidariteitsmechanismen in stand wil houden - uit eigenbelang, zo stelt N-VA, want Vlaanderen is een netto donor aan Wallonië. Dit zijn de aloude en bekende 'transfers' tussen de deelstaten in dit land.

Welnu, zegt De Wever, solidariteit hangt volledig samen met democratie, en vermits we twee democratieën hebben, hebben we ook twee systemen van solidariteit: een Vlaams en een Waals. Van Belgische solidariteit is eigenlijk geen sprake meer. Ze bestaat enkel bij de gratie van de Vlaamse *goodwill* om Wallonië verder te blijven subsidiëren. Die *goodwill*, zo luidt het keer op keer, wordt steeds dunner en wordt steeds meer op de proef gesteld want de Walen blijven zich verzetten tegen de gerechtvaardigde eisen van de Vlamingen.

Ik heb nauwelijks ernstige kritiek gehoord op dit standpunt. Dat zowel het begrip democratie hier verkracht wordt - het wordt gelijkgesteld met kiesomschrijvingen en toevallige electorale conjuncturen - als het begrip solidariteit, lijkt de anderen te ontgaan. Wat solidariteit betreft, de N-VA stelt solidariteit volledig gelijk aan *liefdadigheid*. Solidariteit, dat zijn sommen die we in een ruimhartige bui geven aan de minder bedeelden. Die giften zijn voorwaardelijk: als we de bedelaar met onze aalmoes een drankwinkel zien binnenlopen dan zullen we de volgende keer niets meer geven. Ze zijn ook voorwaardelijk in de zin van conjunctureel: wanneer ik zelf geen geld op overschot heb, dan zal ik geen aalmoezen geven. Liefdadigheid is immers iets wat enkel kosten oplevert, geen baten.

Dit beeld van solidariteit is uiteraard een kernelement uit een neoliberale register, waarin elke vorm van niet-economisch gemotiveerde uitgave (en die categorie is voor neoliberalen heel erg ruim) enkel mogelijk is op voluntaristische gronden, maar op geen enkele wijze een structureel gegeven mag zijn.

De hele welvaartstaat moet aldus afgebouwd worden als systeem dat automatismen bevat, en herleid worden tot een voluntaristisch complex van negotieerbare, contextgevoelige en selectieve daden.

Dit is niet zomaar een woordenspel, het is een definitie die de kern van een samenlevingsmodel uitmaakt. In de socialistische traditie staat solidariteit voor *herverdeling*. Het is een structureel mechanisme van herverdeling van ongelijk verdeelde middelen dat zowel economische finaliteiten heeft (mensen uit de armoede houden en ze als consument blijven activeren), als politiek-ideologische (de gelijkheidsgedachte en het rechtvaardigheidsbeginsel), en sociale en culturele doelen (het garanderen van opwaartse sociale mobiliteitstrajecten aan mensen uit niet-begoede klassen).

Binnen een herverdelingslogica is het *vanzelfsprekend* dat de ene meer ontvangt dan de andere - *transfers zijn het wezen zelf van solidariteit*. Het is vanzelfsprekend dat de bijdrage aan de gezondheidszorg van iemand die kerngezond is hoger is dan diens behoeften, en dat de

kerngezonde mens daardoor 'transfers' naar zieke mensen aanstuurt wier bijdrage kleiner is dan hun behoeften. De kerngezonde mens verwacht dit eveneens terug in geval hij of zij zelf plots ernstig ziek zou vallen. Solidariteit is een systeem waarvan onevenwichten de kern, de noodzakelijke kern, vormen.

Dit alles, noteer, is materie voor een eerste kandidatuur in de pol-en-soc; het is een absoluut elementair beginsel van de wijze waarop onze samenleving georganiseerd is. Maar wanneer ik luister naar hoe dit begrip in onze media circuleert, dan stel ik vast dat heel veel mensen dit elementaire beginsel vergeten zijn en er de neoliberale visie op nahouden. Het is daardoor dat De Wevers absurditeiten als wijsheden klinken: niemand doet de moeite om die oude socialistische interpretatie van solidariteit in herinnering te brengen.

Daar is dringend behoefte aan, en de Vlaamse socialisten zouden dit gerust kunnen doen. Het zou het debat een heel andere wending kunnen geven, want de vraag of België mag voort bestaan wordt dan een vraag naar het samenlevingsmodel waarvoor we kiezen. Een rechts Vlaanderen is een Vlaanderen waarin solidariteit als systeem van herverdeling niet meer zal bestaan. Dit is de natte droom van VOKA, UNIZO en andere neoliberale drukingsgroepen en denktanks. Het is eveneens de visie van mensen zoals David Cameron, met wie De Wever onlangs handjes mocht schudden. Welnu, in het Groot-Brittannië van Cameron zou Bart De Wever vandaag nooit meer in staat zijn een universitair diploma te behalen. De universiteiten krijgen daar immers nu een catastrofale subsidievermindering van 80% te slikken; om financieel te overleven moeten ze daarom de studiegelden verdriedubbelen en de toegang tot hoger onderwijs voorbehouden aan de kinderen van de begoeden. Ziedaar het neoliberale paradijs.

Dit zou men moeten weten, men zou moeten weten wat het standpunt van N-VA inhoudt en welke gevolgen het heeft. En socialisten zouden hiertegen moeten ageren. Ze hebben immers recht van spreken. Dit gaat over recepten uit hun eigen keuken.

DE HOMO ECONOMICUS

Een tweede punt, en een punt dat volledig aanleunt bij het vorige, is dit. Socialisten zouden een alternatief moeten uitdragen voor de enorme, en steeds toenemende, dominantie van een pure en platte economische logica in alle domeinen van de samenleving. Zowel in Europese documenten als in de standpunten van nagenoeg alle maatschappelijke actoren in dit land ziet men dat de mens nog slechts één doel blijkt te hebben: werken. Werken tegen om het even welke voorwaarden, voor eender welk salaris, en volledig onderworpen aan wat men de 'wetten van de arbeidsmarkt' noemt. Concreet: volledig onderworpen aan de logica en de prioriteiten van de werkgever.

Socialisten draaien al vele jaren mee in deze retoriek. Meer nog, met thema's zoals de 'actieve welvaartstaat' hebben ze bij momenten het voortouw genomen in de absolute prioritisering van de arbeidsmarkt in de trajecten van mensen in onze samenleving. De economische crisis van 2008 en volgende jaren heeft ervoor gezorgd dat dit motief nu volkomen domineert en dat men nog nauwelijks enige kritiek erop verdraagt.

Wat heeft dat tot gevolg? Welnu, ik hoorde onlangs een vertegenwoordiger van een werkgeversorganisatie op de radio het volgende voorstellen. Men moet jonge mensen nu eindelijk maar eens wat duidelijker naar de juiste studiekeuze toeleiden. Er zijn immers nog veel te veel jongeren die 'nutteloze' opleidingen volgen: geschiedenis, moraalfilosofie, wijsbegeerte, pol-en-soc, fotografie, noem maar op. Dus, zegt deze meneer, moeten we die jongeren ten eerste goed en duidelijk voorlichten over de studies die ze willen volgen in

relatie tot de arbeidsmarkt na de studies. Men moet kiezen voor opleidingen 'met toekomst'. Die toekomst wordt weliswaar, eigenaardig genoeg, lineair afgeleid uit de stand van zaken in het heden waarvan men lijkt te vermoeden dat die eeuwig zal blijven bestaan, maar dat detail laten we even ter zijde.

En ten tweede, wie niet horen wil moet voelen. Jongeren die ondanks die duidelijke voorlichting toch nog voor 'nutteloze' studies kiezen moeten daar nadien de gevolgen van dragen: ofwel een strakke beperking van werkloosheidsuitkeringen in de tijd, ofwel - en liefst van al voor deze meneer - gewoon geen werkloosheidsuitkeringen meer voor zo'n onbenullen. Kiezen voor een opleiding geschiedenis of politieke en sociale wetenschappen wordt dus gezien als een vorm van werk-weigering. Wie de geschiedenis wil begrijpen, begaat een misdrijf tegen de arbeidsmarkt.

Bart de Wever - zelf historicus - heeft naar verluidt oren naar dit argument. Zijn vriend en ideologische *soulmate* Cameron eveneens. Zoals gezegd schrapte deze laatste 80% van de toelagen aan universiteiten en dit voor alle richtingen, met uitzondering van die opleidingen die 'toekomst' hebben: wiskunde, technologie, informatica, wetenschappen, management. Ziezo, de keuze van de neoliberalen inzake onderwijs is volkomen duidelijk.

Ik kan deze redenering voorzien van een ellenlang en gedetailleerd kritisch commentaar die er geen spaander heel van laat. Dat hoeft hier allicht niet: dit soort redenering is kort samengevat niet enkel educatieve kletsboek en volkomen fout in de relatie die men legt tussen studies en arbeidsmarkt; ze getuigt daarenboven van een volledige verwerping van kennis als een ruim verdeeld goed in de samenleving - enkel bedrijven mogen genieten van de kennis van mensen - en is derhalve politiek verbijsterend destructief.

Kennis is net als solidariteit een aloud socialistisch thema. Socialisten hebben altijd geijverd voor een democratisering van kennis in de samenleving. Welnu, de standpunten van onze werkgevers-vertegenwoordiger hierboven kan men op dit ogenblik in even zoveel woorden lezen in allerhande invloedrijke EU-documenten. Men kan ze horen in de speeches van Sarkozy, Rutte, Cameron en vele anderen. Dirk Van Damme, gewezen kabinetschef van Frank Vandenbroucke, verdedigt ze thans met vuur in de cenakels van de OESO.

Deze standpunten zijn, met andere woorden, in korte tijd en met verbluffend gemak de dominante standpunten geworden. Onderwijs heeft nog slechts één doel meer: niet, zoals men zou kunnen opperen, verstandig, kritisch en geïnformeerd worden als mens, evenmin de broodnodige democratische en burgerschapswaarden verwerven, evenmin een mate van autonomie verwerven over de eigen situatie en het eigen leven, en dus evenmin de bevrijding en emancipatie van mensen. Neen, er is één doel, en dat doel is naadloze en onmiddellijk rendabele instap in de arbeidsmarkt. Dat is wat men thans als 'efficiëntie' begrijpt als het over onderwijs gaat.

Die logica, waarbij de hele samenleving wordt gemobiliseerd voor een *Totalkrieg* op de arbeidsmarkt, gaat volledig in tegen het socialistische mens- en maatschappijbeeld. Het reduceert de mens, in goede klassieke Marxistische termen, tot slaaf - slaaf van de arbeid, en slaaf van het salaris dat men ervoor krijgt. De samenleving wordt anti-democratisch en zal dat in een dergelijk klimaat ook wel blijven. Het aloude socialistische principe dat arbeid een middel is tot een doel - de menselijke bevrijding en emancipatie, de radicale democratie - is aan een afstofbeurt toe, en ook hier wacht ik vol ongeduld op tegengas vanuit die hoek.

HET VERMELDEN WAARD

De twee punten hierboven zijn voor linkse mensen minstens het vermelden waard in de debatten die nu doorgaan onder de vlag van regeringsonderhandelingen. Het feit dat we ze niet vermeld horen, is onrustwekkend - het betekent hetzij dat niemand er een standpunt over heeft, wat ik niet geloof, hetzij dat men ze doelbewust in de luwte wil houden, weg van een breed maatschappelijk debat. In dat laatste scenario wil men ze 'stoemelings', als voetnoten of kleine lettertjes binnen een groter pakket van meer spectaculaire maatregelen, doorvoeren. De twee punten die ik hier aanhaal passen vanzelfsprekend in een ruimer geheel. De Wever heeft in het verleden herhaaldelijk gealludeerd op de 'rechtse revolutie' die hij zou voltrekken in Vlaanderen. In die revolutionaire beweging vormt Siegfried Bracke naar eigen zeggen de 'linkse' vleugel. Het gaat dus wel degelijk om rechts, om héél erg rechts. Synoniem van, zoals men weet, extreem rechts.

Links heeft zich de afgelopen twintig jaar vastgepind op een heel erg nauwe definitie van extreem rechts. Extreem rechts, dat was het racistische en ruige Vlaams Blok/Belang van Dewinter en Annemans. Wel, het is de hoogste tijd dat men het vizier bijstelt en zich realiseert dat er een ander extreem rechts is, een sociaaleconomisch extreem rechts dat onomwonden en zonder scrupules spreekt over een greep naar de totale macht. Een staatshervorming vormt hiervoor enkel een glijmiddel, want voor De Wever moet Vlaanderen niet alleen onafhankelijk zijn, maar ook rechts. Onafhankelijk en links, dat is voor De Wever onwenselijk. Beide dingen - de separatistische agenda en de extreem rechtse agenda - vormen in wezen één pakket, en noteer dat dit pakket een respectabele historische stamboom heeft. De Wever kent zijn klassiekers en weet dat de rechtse droom enkel kan worden verwezenlijkt wanneer de Vlaamse droom verwezenlijkt wordt. Want met de PS is het op ideologisch vlak om overduidelijke redenen moeilijk koeken eten.

Waar staat de sp.a nu in dit spel? Wel, zoals ik al zei bij de aaN-VAng van dit opstel, ik zie ze niet, en ik ben de enige niet. Wordt het niet de hoogste tijd dat de partij klare wijn schenkt over haar ideologische marsrichting? Uitspraken doet over de fundamentele kwesties die mee op het spel staan - kwesties die ons mensbeeld en ons samenlevingsmodel in de kern definiëren? Of is de partij zodanig ver afgedreven naar een ideologisch niemandsland dat ze als enige bestaanreden deelname aan de macht beoogt - eender welke macht, onder alle denkbare voorwaarden? Al die vragen houden mij al jaren bezig; ik neem aan dat ik ook op dit punt niet de enige ben.

Tijdingen uit de polder: waarom het populisme hoogtij viert

[Joop Hazenberg](#)

De wereld staat in brand. Terwijl ik dit schrijf vliegen de berichten over een naderende nucleaire holocaust in Japan mij om de oren. In Bahrein schieten de Saoedische huurlingen gewonde sjiieten dood in een ziekenhuis. Aan de kust van Libië sterven vrijheidsstrijders in het hellevuur van Kadhafi, terwijl de G8 nog over een nofly-zone bakkeleit.

Als u dit leest zullen deze crises zijn overgewaaid of geëscaleerd, maar in ieder geval zullen ze u een eeuwigheid geleden lijken. Terwijl er toch hooguit een dikke maand tussen schrijfwerk en 'leesplezier' zal zitten. Door het immer voortdurende mediabombardement en de grote snelheid waarin deze kleine, platte wereld van de 21ste eeuw voortdendert over de kale, ruwe steppe van de geschiedenis, lijkt ons, simpele en eenvoudige stervelingen, nauwelijks een rustmoment gegund om de zaken eens goed tot ons te nemen en in alle rust de vraag te stellen waar het met onze (internationale) samenleving naartoe gaat. De ene na de andere crisis of laatste ontwikkeling vergt onze onmiddellijke, versplinterde aandacht. En als we in die tien seconden focustijd een politicus horen praten, denken we: *soit*, die heeft meel in de mond, of: hij kan toch niks bereiken met zijn povere mandaat.

Dit is, dames en heren lezers, waarom populisme op dit moment zoveel opgang doet. De wereld zit in een turbulente tijd. Cliché, maar een cliché die veel waarheid heeft. De geschiedenis heeft altijd een zekere dynamiek, zoals de Spaanse politicus Felipe González ooit zei dat die als een losgeslagen paard door de nacht galoppeert. Of wat dichter bij huis, uw landgenoot Rik Coolsaet, die spreekt over een stroomversnelling in de geschiedenis.

DE BREUKLIJNEN

Ik spreek liever over een breuklijn in de tijd. Een breuklijn die zo ergens in 1989 begon en verschillende wendingen nam, zoals in 2001, 2002, 2005 en 2008. Ik heb het niet over schurende aardkorstplaten maar over fundamentele breuken in de geopolitiek. Ook zijn er barsten in de 'verticale' ordening van de instituten die zo kenmerkend zijn voor onze samenleving en de economie in de 20ste eeuw. Er verschijnen uit het niets kloven die de diepte in gaan tussen burger en overheid. En o ironie - een prettige bijkomstigheid van de geschiedenis is altijd weer die ironie - het populairste begrip in polderend bestuurlijk Nederland is momenteel 'draagvlak creëren'.

De breuklijnen in de tijd, wie kent of voelt ze niet. We beléven ze alleen niet heel erg bewust, merk ik sinds ik in 2008 aan mijn avontuur van denktank Prospect begon, een onafhankelijk platform van twintigers en dertigers die willen nadenken over de langetermijnnuitdagingen van de (westerse) samenleving.

Een korte persoonlijke geschiedenis is op zijn plaats om de redenen voor oprichting van een denktank te verduidelijken, maar ook om aan te geven hoe dynamisch het politieke en maatschappelijke landschap in Nederland momenteel is. Na mijn studie geschiedenis en journalistiek ben ik van 2002 tot 2005 medewerker geweest van Jozias van Aartsen, toenmalig fractievoorzitter van de liberale partij VVD in de Tweede Kamer. Ik mocht zijn tas dragen, de agenda bijhouden, bijeenkomsten organiseren en af en toe een speech schrijven.